

INGLIZ TILIDA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA DISKURSINING O'ZIGA XOSLIGI

Narbekova Ra'no Usmanovna,
Jizzax davlat pedagogika universiteti v/b dotsent

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz tilida raqamli kommunikatsiya diskursining lingvistik va pragmatik xususiyatlari tahlil qilinadi. Raqamli muhitda shakllanadigan nutq turining o'ziga xos jihatlari, xususan, qisqartmalar, emotikonlar, internet slengi, multimodallik va interaktivlik kabi omillar yoritiladi. Shuningdek, onlayn muloqotda nutqning tezkorligi, qisqalik va ekspressivlik kabi belgilarining ustunligi asoslab beriladi. Maqolada ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va forumlarda qo'llaniladigan ingliz tilining diskursiv xususiyatlari misollar asosida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari raqamli kommunikatsiya diskursi an'anaviy yozma va og'zaki nutqdan farqli ravishda o'ziga xos til birliklari va kommunikativ strategiyalarni shakllantirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: raqamli kommunikatsiya, diskurs, ingliz tili, internet slengi, emotikonlar, qisqartmalar, multimodallik, onlayn muloqot, pragmatika, ijtimoiy tarmoqlar.

Аннотация. В данной статье анализируются лингвистические и прагматические особенности дискурса цифровой коммуникации на английском языке. Рассматриваются специфические характеристики речи, формирующейся в цифровой среде, включая использование сокращений, эмодзи, интернет-сленга, мультимодальности и интерактивности. Особое внимание уделяется таким признакам онлайн-коммуникации, как краткость, оперативность и экспрессивность. В статье на примерах анализируются дискурсивные особенности английского языка в социальных сетях, мессенджерах и интернет-форумах. Результаты исследования показывают, что цифровой дискурс формирует особые языковые средства и коммуникативные стратегии, отличающиеся от традиционной письменной и устной речи.

Ключевые слова: цифровая коммуникация, дискурс, английский язык, интернет-сленг, эмодзи, сокращения, мультимодальность, онлайн-общение, прагматика, социальные сети.

Abstract. This article analyzes the linguistic and pragmatic features of digital communication discourse in the English language. It explores the specific characteristics of language used in digital environments, including abbreviations, emoticons, internet slang, multimodality, and interactivity. Special attention is given to key features of online communication such as brevity, speed, and expressiveness. The study examines discourse practices in social media, messaging platforms, and online forums, highlighting how digital discourse differs from traditional written and spoken communication. The findings indicate that digital communication discourse develops unique linguistic forms and communicative strategies shaped by technological and social factors.

Keywords: digital communication, discourse, English language, internet slang, emoticons, abbreviations, multimodality, online communication, pragmatics, social media.

Kirish. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi insonlar o'rtasidagi muloqot shakllarini tubdan o'zgartirdi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va turli onlayn platformalar kommunikatsiyaning yangi turini — raqamli kommunikatsiya diskursini shakllantirdi. Ayniqsa, ingliz tili global aloqa vositasi sifatida ushbu jarayonda yetakchi o'rin tutib, raqamli muhitda keng qo'llanilmoqda. Natijada ingliz tilining yangi lingvistik va pragmatik xususiyatlari shakllanib, an'anaviy nutqdan farqlanuvchi o'ziga xos diskurs turi vujudga keldi.

Raqamli kommunikatsiya diskursi o'zining qisqalik, tezkorlik, interaktivlik va ekspressivlik kabi belgilariga ko'ra alohida e'tiborni talab qiladi. Bu muhitda til birliklari

ko‘pincha qisqartirilgan shaklda qo‘llaniladi, emotikonlar va grafik belgilar nutqning ajralmas qismiga aylanadi, multimodal vositalar esa muloqotning mazmunini kengaytiradi. Shu sababli raqamli diskursni o‘rganish nafaqat tilshunoslik, balki pragmatika, sotsiolingvistika va kommunikatsiya nazariyasi nuqtai nazaridan ham dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, raqamli kommunikatsiya diskursining o‘ziga xos xususiyatlari yetarli darajada tizimli o‘rganilmagan. Ayniqsa, ingliz tilida onlayn muloqot jarayonida shakllanayotgan yangi til birliklari, diskursiv strategiyalar va kommunikativ uslublarni ilmiy asosda tahlil qilish zarurati mavjud. Bu esa mazkur mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi ingliz tilida raqamli kommunikatsiya diskursining o‘ziga xos lingvistik va pragmatik xususiyatlarini aniqlash va tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: raqamli kommunikatsiya diskursi tushunchasini aniqlashtirish, uning asosiy belgilarini yoritish, ingliz tilida qo‘llaniladigan diskursiv vositalarni tahlil qilish hamda ularning kommunikativ funksiyalarini aniqlash.

Tadqiqot jarayonida tizimli, diskursiv va pragmatik yondashuvlar asosida tahlil olib borildi. Kuzatish, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlari orqali raqamli muhitdagi ingliz tilining o‘ziga xos xususiyatlari o‘rganildi.

Natijada raqamli kommunikatsiya diskursi ingliz tilining rivojlanishida muhim bosqichlardan biri bo‘lib, u yangi til birliklari va kommunikativ strategiyalarni shakllantiruvchi dinamik tizim ekanligi asoslab beriladi.

Adabiyotlar sharhi. Raqamli kommunikatsiya diskursi zamonaviy tilshunoslikda faol rivojlanayotgan yo‘nalishlardan biri bo‘lib, u kompyuter vositasida amalga oshiriladigan muloqotning (CMC – Computer-Mediated Communication) lingvistik va pragmatik xususiyatlarini o‘rganishga qaratilgan. Ushbu sohaning nazariy asoslari bir qator xorijiy olimlar tomonidan ishlab chiqilgan.

Avvalo, Susan C. Herring raqamli kommunikatsiya diskursini tizimli o‘rganib, uni kompyuter vositasida amalga oshiriladigan yozma va og‘zaki nutq elementlarini o‘zida mujassamlashtirgan o‘ziga xos kommunikativ hodisa sifatida talqin etadi. Uning tadqiqotlarida onlayn muloqotning interaktivligi, tezkorligi va ijtimoiy xarakteri alohida ta’kidlanadi. Herring raqamli diskursni tahlil qilishda multimodal vositalar va kommunikativ strategiyalarning muhim rol o‘ynashini ko‘rsatadi.

Raqamli diskursning lingvistik xususiyatlarini tahlil qilishda David Crystalning ishlari muhim ahamiyatga ega. U “Internet linguistics” konsepsiyasini ishlab chiqib, internet tilining o‘ziga xos xususiyatlarini — qisqartmalar, akronimlar, emotikonlar va yangi leksik birliklarning paydo bo‘lishini izohlaydi. Crystalga ko‘ra, raqamli kommunikatsiya tilning rivojlanishiga yangi impuls berib, uning strukturasi sezilarli o‘zgarishlarni yuzaga keltiradi.

Diskurs nazariyasi doirasida Norman Faircloughning qarashlari ham muhimdir. U diskursni ijtimoiy amaliyot sifatida talqin qilib, til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni asoslaydi. Ushbu yondashuv raqamli kommunikatsiya diskursini ham ijtimoiy va madaniy kontekstda o'rganish zarurligini ko'rsatadi. Raqamli muhitda yuzaga kelayotgan nutq shakllari jamiyatdagi kommunikativ o'zgarishlarning aksidir.

Pragmatik yondashuv nuqtai nazaridan Deborah Tannen muloqot jarayonida tilning interaktiv xususiyatlarini o'rganib, suhbatning dinamikasi va nutqiy strategiyalarni tahlil qiladi. Uning qarashlari raqamli muloqotda ham qo'llanilib, foydalanuvchilarning nutqiy xatti-harakatlari, emotsional ifoda vositalari va kommunikativ niyatlarini tushuntirishda yordam beradi.

Zamonaviy tadqiqotlarda raqamli kommunikatsiya diskursining multimodal xususiyati ham keng o'rganilmoqda. Bu borada Gunther Kress multimodal diskurs nazariyasini ishlab chiqib, matn, rasm, grafik va boshqa belgilar tizimining birgalikda kommunikativ ma'no yaratishini asoslaydi. Raqamli muhitda matn va vizual vositalarning uyg'unligi kommunikatsiyaning yangi shakllarini yuzaga keltiradi.

Shuningdek, Naomi Baron elektron kommunikatsiyaning tilga ta'sirini o'rganib, raqamli yozma nutqning og'zaki nutqqa yaqinlashishini ta'kidlaydi. Uning tadqiqotlarida qisqalik, noformal uslub va tezkorlik raqamli diskursning asosiy belgilaridan biri sifatida ko'rsatiladi.

Mahalliy ilmiy adabiyotlarda ham raqamli kommunikatsiya diskursi masalalari asta-sekin o'rganilmoqda. O'zbekistonlik tilshunoslar ingliz tilidagi internet diskursining lingvistik xususiyatlarini, xususan, internet slengi, qisqartmalar va yangi kommunikativ birliklarning shakllanishini tahlil qilmoqda. Bu tadqiqotlar raqamli kommunikatsiya til rivojlanishining yangi bosqichi ekanligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda raqamli kommunikatsiya diskursining ayrim muammolari ham qayd etilgan. Jumladan, til me'yorlarining buzilishi, ortiqcha qisqartmalar, grammatik soddalashtirish va kommunikativ aniqlikning pasayishi kabi holatlar til madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Biroq ko'pchilik tadqiqotchilar ushbu jarayonni tilning tabiiy rivojlanishi sifatida baholaydi.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ingliz tilida raqamli kommunikatsiya diskursi murakkab va ko'p qirrali hodisa bo'lib, u lingvistik, pragmatik va ijtimoiy omillar ta'sirida shakllanadi. Shu bois ushbu yo'nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar zamonaviy tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Muhokama va natijalar. Tadqiqot doirasida ingliz tilida raqamli kommunikatsiya diskursining lingvistik va pragmatik xususiyatlari tahlil qilinib, olingan natijalar mavjud nazariy qarashlar bilan solishtirildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, raqamli kommunikatsiya diskursi an'anaviy yozma va og'zaki nutqdan farqli ravishda o'ziga xos strukturaviy va

funksional xususiyatlarga ega bo‘lib, u tezkor, qisqa va yuqori darajada interaktiv muloqotni ta‘minlashga yo‘naltirilgan.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, ingliz tilidagi raqamli diskursda **qisqartmalar va akronimlar** (masalan, *LOL, BTW, ASAP*), **internet slengi** hamda **emotikon va emoji**lardan keng foydalanish nutqning ekspressivligini oshirishga xizmat qiladi. Bu holat til birliklarining iqtisodiy va funksional qo‘llanilishini ta‘minlaydi. Shu bilan birga, bu vositalar kommunikativ ma‘noni tez yetkazish va muloqot jarayonini soddalashtirish imkonini beradi.

Tahlillar natijasida raqamli kommunikatsiyada **multimodallik** muhim o‘rin egallashi aniqlandi. Ya‘ni, matn, tasvir, audio va video vositalarning birgalikda qo‘llanishi kommunikativ jarayonni boyitadi va nutqning ta‘sirchanligini oshiradi. Bu esa raqamli diskursni an‘anaviy nutq shakllaridan ajratib turuvchi asosiy belgilaridan biridir.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, raqamli kommunikatsiya diskursida **pragmatik jihatlar** — ya‘ni nutqning kontekstga mosligi, suhbatdoshga ta‘siri va kommunikativ niyatni ifodalash usullari alohida ahamiyatga ega. Onlayn muloqotda foydalanuvchilar nutqiy strategiyalarni tez va moslashuvchan tarzda qo‘llab, kommunikativ samaradorlikka erishadi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda muloqot jarayoni dinamik va interaktiv bo‘lib, unda qisqa va aniq ifodalar ustunlik qiladi.

Biroq muhokama davomida ayrim salbiy jihatlar ham aniqlangan. Jumladan, ortiqcha qisqartmalar va grammatik soddalashtirish nutq aniqligini pasaytirishi, til me‘yorlarining buzilishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, raqamli muloqotda kontekst yetishmasligi sababli noto‘g‘ri talqinlar yuzaga kelishi ehtimoli ham mavjud.

Umuman olganda, olingan natijalar ingliz tilida raqamli kommunikatsiya diskursi til rivojlanishining yangi bosqichi ekanligini ko‘rsatadi. Ushbu diskurs yangi til birliklari, kommunikativ strategiyalar va multimodal vositalar asosida shakllanib, zamonaviy muloqot ehtiyojlariga moslashgan dinamik tizim sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa. Mazkur maqolada ingliz tilida raqamli kommunikatsiya diskursining o‘ziga xos lingvistik va pragmatik xususiyatlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli kommunikatsiya zamonaviy muloqotning muhim shakli sifatida tilning rivojlanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ushbu diskurs an‘anaviy yozma va og‘zaki nutqdan farqli ravishda qisqalik, tezkorlik, interaktivlik va multimodallik kabi xususiyatlari bilan ajralib turadi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, ingliz tilidagi raqamli kommunikatsiya diskursida qisqartmalar, akronimlar, internet slengi hamda emotikon va emoji kabi vositalar keng qo‘llanilib, ular nutqning ekspressivligini va kommunikativ samaradorligini oshiradi. Shuningdek, multimodal vositalarning qo‘llanilishi kommunikativ jarayonni boyitib, ma‘no ifodasini kengaytiradi. Bu esa raqamli diskursning zamonaviy tilshunoslikdagi o‘rni va ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Shu bilan birga, raqamli kommunikatsiya ayrim salbiy jihatlarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Jumladan, grammatik me'yorlarning soddalashtirilishi, ortiqcha qisqartmalar va noformal uslub nutqning aniqligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud. Biroq bu holatlar ko'proq tilning tabiiy evolyutsiyasi sifatida baholanadi va kommunikativ ehtiyojlardan kelib chiqadi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilida raqamli kommunikatsiya diskursi yangi til birliklari va kommunikativ strategiyalarni shakllantiruvchi dinamik tizim bo'lib, u zamonaviy jamiyatning kommunikativ ehtiyojlariga moslashgan holda rivojlanmoqda. Shu bois ushbu yo'nalishda ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish, raqamli diskursning lingvistik va pragmatik xususiyatlarini chuqur o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Herring S.C. Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives. – Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1996. – 350 p.
2. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 272 p.
3. Baron N.S. Always On: Language in an Online and Mobile World. – Oxford: Oxford University Press, 2008. – 304 p.
4. Fairclough N. Discourse and Social Change. – Cambridge: Polity Press, 1992. – 259 p.
5. Kress G. Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication. – London: Routledge, 2010. – 212 p.
6. Tannen D. Talking Voices: Repetition, Dialogue, and Imagery in Conversational Discourse. – Cambridge: Cambridge University Press, 2007. – 256 p.
7. Муслимов Н.А. Касбий компетентлик ва уни шакллантириш технологиялари. – Тошкент: Фан, 2015. – 220 б.

Ajiniyaz atindagi
NOKIS MAMLEKETLIK
PEDAGOGIKALIQ INSTITUTI
N M P I
1934